

3.ÜNİTE

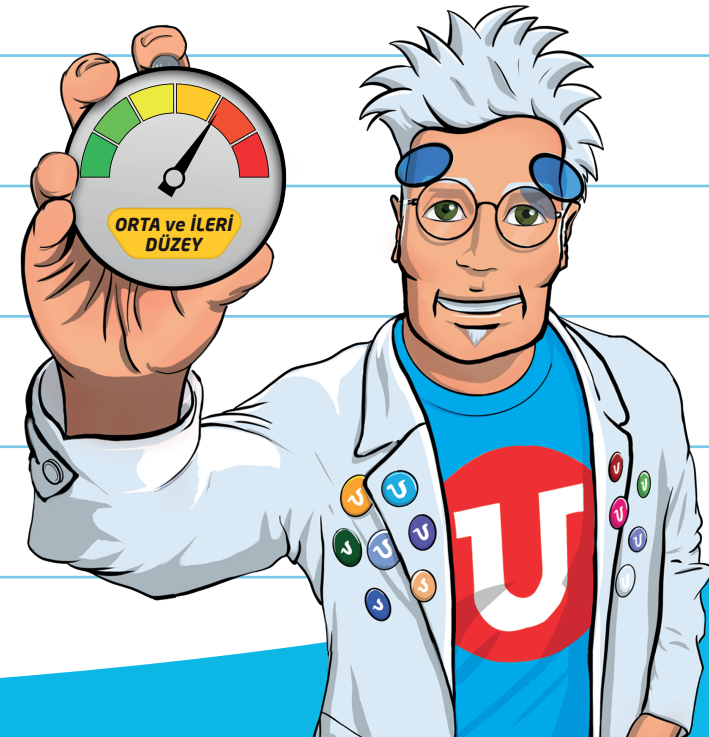

TYT Orta ve İleri Düzey Türkçe Soru Bankası

Anlatım Özellikleri

FATMA GÜL ÖRS

ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Doğruluk:

- Cümlenin, Türkçenin sözdizimi kurallarına uygun dizilmesi niteliğidir. Cümlenin çekirdeği, kurucu ögesi kabul edilen yüklem ile diğer ögeler arasında uyum varsa o cümle doğrudur.

Örnek:

- Seni seviyor, sana güveniyoruz. (Doğru bir cümle)
- Seni seviyor, güveniyoruz. (Sıralı bir cümle olan bu cümlenin ikinci cümlesinde dolaylı tümleş eksikliği olduğu için doğru bir cümle değil.)
- ★ **UYARI:** Doğru olmayan bir cümle dil bilgisi kurallarına uygun olmadığı için anlam bozukluğu içerir.

Açıklık:

- Bir düşüncenin kolayca, rahatça kavranması açıklık. Anlatımın açık olabilmesi için, seçilen sözcüklerin anlam inceliklerine dikkat edilmesi, sözcüklerin yerli yerinde kullanılması, anlatılmak istenenin, noktalama işaretleri yardımıyla belirginleştirilmesi gerekir. Anlatımı açık bir cümleden o cümleyi okuyan herkes aynı şeyi anlar. Bir cümleden farklı iki anlam çıkarılabiliyorsa o cümlede anlam bulanıklığı vardır.

Örnek:

→ Murat, bisikletiyle kaz kümesine daldı.

→ Emlakçı, evini satmış.

★ **UYARI:** Verilen örnekte görüldüğü şekliyle açıklık ilkesine aykırılık bir anlatım bozukluğu nedenidir. Anlatım bozukluğu sorularında bu durum anlam belirsizliği, anlam karışıklığı veya anlam bulanıklığının olup olmadığı ayrıntısıyla ifade edilir.

★ **UYARI:** Kimi zaman açıklık ifadesi yukarıda belirtildiği şekliyle değil, anlam kapalılığına karşıt olarak kullanılır. Bu durumda anlatım bozukluğu nedeni değildir. Söz gelimi şiirler mecazlı ifadeler taşıdığı için açık değil kapalı bir anlatıma sahiptir.

Duruluk:

- Anlatılmak istenen düşünceyi, yeterince sözcükle anlatmaktır. Duru bir cümlede gereksiz sözcük bulunmaz. Cümlede anlamca birbirini karşılayan sözcüklerin kullanılması bu niteliği zedeler.

Örnek:

- Aramızdaki mevcut tartışma nihayet sona erdi.

★ **UYARI:** Anlatımda duruluğun olmaması bir anlatım bozukluğu nedenidir.

Yalınlık:

- Bir anlatımın yalınlığı o ifadenin süsten, gösteriştten uzak olması demektir. Yalın bir ifadede, düşünce dolambaçlı yollara sapılmadan, “çıplak sözle” anlatılır.

Örnek:

- Senin okyanuslar kadar derin, gökyüzü kadar engin gözlerinin esiri oldum.

★ **UYARI:** Sadelik, anlatımda yabancı sözcüklere yer vermemek demektir. Divan şiirleri, tıpla ilgili makaleler sadelikten uzaktır. Terimler içerir. Anlaşılabilmesi, bu alanda uzmanlık gerektirir. Ancak sorularımızda sadelik, yalınlık kavramıyla aynı anlama gelecek biçimde kullanılır. Yani sadelik kavramı süsten, gösteriştten, söz sanatlarından uzak anlatımları karşılar.

Akıcılık:

- Cümle içinde sözcüklerin, sözcük içinde hecelerin, hece içinde seslerin uyuşur nitelikte olmasıdır. Akıcı bir anlatımda sesler, sözcükler birbirleriyle kakışmaz, kolayca okunur. Tekerlemeler akıcı olmayan anlatımlara örnektir. Tekerlemeler, akıcılık niteliğinden yoksun olduğu için bunları okurken dilimiz dolaşır.

Örnek:

- Şu köşe yaz köşesi, şu köşe kış köşesi, ortada su şişesi.

★ Bu örnekte görüldüğü gibi tekerlemelerde kullanılan sesler, sözcükler söyleyiş güçlüğü yaratmaktadır. Bu yüzden akıcılıktan uzaktır.

Doğallık:

- Duygu ve düşüncelerin, içten geldiği gibi anlatılmasıdır. Bir ifadenin doğallıktan uzaklaşması o ifadenin yapmacıklığa düşmesi demektir. Bir anlatımın yapmacık olması o anlatımın inandırıcılık niteliğini zedeler.

Özgünlük:

- Anlatımın sıradan olmaması, herkesten farklı bir nitelik göstermesi demektir.
- Özgün bir yapıt, sanatçının parmak izini taşır. Yani benzersizdir. Bu yüzden sanat yapıtlarını sıradan ürünlerden ayıran, özgün oluşudur.

Yoğunluk:

- Anlatımın yoruma açık olması niteliğidir. Anlatımı yoğun olan bir yazıdan her okuyan kendine göre bir anlam çıkarabilir. Başka bir deyişle, az sözle, çok şey anlatabilmektir.. Deyimler, atasözleri ve özdeyişler -genellikle- anlatımda yoğunluğun örneğidir. Ayrıca şiirler de az sözcükle pek çok şeyi anlattığı, her okuyana veya aynı okurun her okuyuşunda farklı şeyler düşündürdüğü için yoğun anlatıma örnek olarak gösterilebilir.

★ **UYARI:** Yoğun anlatımlarda az sözcükle derin anlamlar ifade edildiği için bu tür anlatımlar aynı zamanda özlü ve derin olarak da nitelendirilebilir.

Etkileyicilik:

- Bir romanın, öykünün ve buna benzer anlatı türlerinin okuru kendi dünyasına çekmesi, kendi dünyasında yaşatması, okuru anlatılan dünyanın bir parçasıymış gibi hissettirmesidir. Okuduğunuz bir romanın etkisinden kurtulamıyor, kendinizi adeta bu romanın bir parçasıymış gibi hissediyorsanız bu roman etkileyicilik özelliği taşımaktadır.

Sürükleyicilik:

- Bir romanın, bir öykünün ve buna benzer anlatı türlerinin okurda merak uyandırarak bir solukta, bir çırpıda okunabilir olmasıdır. Sevdiğiniz bir roman bin sayfanın üzerinde de olsa merak içinde okuyor, bu romanı elinizden bırakamıyor, kısa sürede okuyup bitiriyorsanız bu roman sürükleyicilik özelliğine sahiptir.

Tutarlılık:

- Anlatımın kendi içinde mantıksal bir bütünlüğe sahip olması, kendi içinde çelişkiye düşmemesidir. Kısacası yazarın bir söylediğinin diğeriyle çelişmemesi, kendi içinde tutarlı olmasıdır.

Ulusallık:

- Metnin, içeriğiyle içinden çıktığı toplumun, kültürün değerlerini yansıtmasıdır. Söz gelimi Yaşar Kemal'in romanları Türk insanını, özellikle de Adana çevresindeki işçilerin yaşantısındaki zorlukları kendi ağız özellikleriyle, kendi değerleriyle yansıtmaları ulusallığa örnek gösterilebilir.

Evrensellik:

- Metnin, içeriğiyle din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin insanlığın ortak duygularına seslenebilmesidir. Söz gelimi Dostoyevski'nin "Suç ve Ceza" romanı insanlığın ortak duygu ve eğilimlerini dile getirdiği için evrensellik niteliği göstermektedir.

Kalıcılık:

- Bir yapının yalnızca bulunduğu çağa değil, çağlar sonrasına da seslenebilmesi, yazıldığı dönemden çağlar sonra da okunur olmasıdır.